

MINTAQANING IJTIMOIIY-IQTISODIY SALOHIYATINING ASOSIIY TARKIBIIY QISMLARI

Yusupov Nurbekjon Xasan o'g'li

Samarqand iqtisodiyoti va servis instituti

“Menejment” kafedrası

Assistant

Sultonov Doniyor

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Menejment (tarmoqlar va sohalar) yonalishi talabasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati tushunchasi, uning tarkibiy tuzilishi va hududiy taraqqiyotdagi o'zini tadqiq etiladi. Tadqiqotda tabiiy-resurs, demografik, ishlab chiqarish va innovatsion salohiyatlarning o'zaro bog'liqligi hamda ulardan samarali foydalanish istiqbollari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-iqtisodiy salohiyat, resurs bazasi, inson kapitali, investitsion jozibadorlik, infratuzilma, mintaqaviy barqarorlik.

Abstract. This thesis examines the concept of the socio-economic potential of a region, its structural organization, and its role in regional development. The research analyzes the interconnection of natural resource, demographic, production, and innovative potentials, as well as the prospects for their effective utilization.

Keywords: socio-economic potential, resource base, human capital, investment attractiveness, infrastructure, regional stability.

Аннотация. В данном тезисе исследуются понятие социально-экономического потенциала региона, его структурная организация и роль в региональном развитии. В исследовании анализируется взаимосвязь природно-ресурсного, демографического, производственного и инновационного потенциалов, а также перспективы их эффективного использования.

Ключевые слова: социально-экономический потенциал, ресурсная база, человеческий капитал, инвестиционная привлекательность, инфраструктура, региональная устойчивость.

Kirish

Har bir mintaqaning iqtisodiy mustaqilligi va raqobatbardoshligi uning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati bilan belgilanadi. Mintaqaviy salohiyat — bu hududda mavjud bo‘lgan barcha resurslar, imkoniyatlar va quvvatlarning yig‘indisi bo‘lib, ulardan jamiyat manfaatlari yo‘lida foydalanish darajasi mintaqa taraqqiyotini belgilaydi. Bugungi kunda mintaqalar o‘rtasida investitsiyalar va malakali ishchi kuchi uchun raqobat kuchaygan sharoitda, hududning salohiyatli tarkibiy qismlarini to‘g‘ri baholash va safarbar etish dolzarb masalaga aylandi.

Asosiy qism

Mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati bir nechta asosiy bloklardan tashkil topadi. Birinchidan, **tabiiy-resurs salohiyati** bo‘lib, bunga hududning yer osti va yer usti boyliklari, iqlimiy sharoiti va geografik o‘rni kiradi. Bu salohiyat mintaqaning ixtisoslashuv yo‘nalishini (masalan, sanoat yoki agrar yo‘nalish) belgilab beradi.

Ikkinchidan, **demografik va mehnat salohiyati** (inson kapitali). Bu mintaqaning eng muhim aktividir. Bunda nafaqat aholi soni, balki ularning ma’lumoti, kasbiy mahorati, sog‘lig‘i va kreativlik darajasi hisobga olinadi. Inson kapitalining sifati yuqori bo‘lgan mintaqalarda innovatsiyalarni joriy etish va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish osonroq kechadi.

Uchinchidan, **ishlab chiqarish va texnik salohiyat**. Bunga mintaqadagi asosiy fondlar, sanoat quvvatlari, transport-logistika infratuzilmasi va energetika tizimi kiradi. Bu komponent mavjud xomashyoni qayta ishlash va tayyor mahsulot ishlab chiqarish imkoniyatini ko‘rsatadi.

To‘rtinchidan, **moliyaviy va investitsion salohiyat**. Bu mintaqaning o‘z-o‘zini moliyalashtirish qobiliyati, mahalliy byudjet daromadlari va tashqi investitsiyalarni jalb qilish jozibadorligidir. Shuningdek, zamonaviy bosqichda **innovatsion va raqamli**

salohiyat ham alohida tarkibiy qism sifatida ajratib ko'rsatilmoqda, chunki u ilm-fan yutuqlarini iqtisodiyotga tatbiq etish tezligini belgilaydi.

Ushbu tarkibiy qismlar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, birining yetishmovchiligi (masalan, tabiiy resurslar kamligi) boshqasining (masalan, yuqori texnologiyali inson kapitali) hisobiga kompensatsiya qilinishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati uning kelajakdagi o'sish nuqtalarini belgilovchi poydevordir. Salohiyatning barcha tarkibiy qismlarini tizimli tahlil qilish va ulardan mutanosib foydalanish mintaqaning ijtimoiy barqarorligini va aholi turmush darajasining yuksalishini ta'minlaydi. Davlat va mahalliy boshqaruv organlarining asosiy vazifasi - mavjud salohiyatni amaldagi iqtisodiy natijaga aylantirishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Макаров И.Н., Бизин С.В. - Региональная экономика и управление развитием региона. Учебное пособия. Воронеж: НАУКА-ЮНИПРЕСС, 2021. -116с.
2. Кнауб Р.В., Шамаева Е.Ф., Анисимова О.В., Горюнова Е.А. - Устойчивое развитие. Учебное пособие. Томск-Москва-Дубна: издательство РАЕН, 2021. -264с.
3. Данилина М.В., Терновсков В.Б. -Устойчивое развитие.Учебное пособия. Москва: РУСАЙС, 2020. -126с.
4. Marin Drinov Management of socio-economic transformations of business processes: current realities, global challenges, forecast scenarios and development prospects. Scientific monograph.Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences:Sofia, 2023. - 327p.

Qo'shimcha adabiyotlar:

5. Батракова Л.Г. Социально-экономическая статистика : учебник / Л.Г. Батракова. - Москва : Логос, 2020. - 480 с. - ISBN 978-5-98704-657-9. -Текст : электронный. -URL: <https://znanium.com/catalog/product/1213741> (дата обращения: 31.03.2020)
6. Эффективность управления социально-экономическим развитием административно-территориальных образований : монография / под ред. д-ра экон.

наук, проф. В.И. Терехина. -М.: ИНФРА-М, 2018. -315с. (Научная мысль).
<http://znanium.com/catalog.php?bookinfo=924711>

7. Топильдиев С.Р., Хасанов Р.Р. Инновационные модели социально-экономического развития. Учебное пособие. -Ташкент: Экономика, 2019.

Axborot manbaalari:

8. www.gov.uz

9. www.lex.uz

10. www.mf.uz

11. www.cbu.uz

12. www.stat.uz

13. www.soliq.uz

14. www.openbudget.uz

15. www.prezident.uz

16. www.sciencedirect.com